

Pictorial Weaves

A Research on Pictorial Carpets from the Qajar Period

Carpet Museum of Iran (16 Mar. till 19 Apr. 2024)

Museum Director: Mohamad Javad Inanlou

Curator: Kianoosh Motaghedi

Photography: Sadeh Miri

بافته‌های تصویری

پژوهشی در قالی‌های تصویری دوره قاجار

۲۶ اسفندماه ۱۴۰۲ الی ۳۱ فروردین‌ماه ۱۴۰۳

رئیس موزه فرش ایران: محمدجواد اینانلو

کیوریتور و نویسنده: کیانوش معتقدی

عکاس: صادق میری

امین اموال: نسترن نیک‌نژاد

روابط عمومی: محمد آوخ

موزه‌داران: زهرا پرهیزکاری، نسرين آزادبخش، الهام احمدیان

حفاظت فیزیکی: رضا سعادت‌ی

و با تشکر از مجموعه میراث جهانی کاخ گلستان

دکتر طاهره قیومی، دکتر پرهام جانفشانی، دکتر غلامعلی ملول، تورج ژوله، میلاد شاه‌جانی، جبرئیل صفری، مهدی شیرزاد

فرزانه ملکان، عبدالحسین قاسم‌نژاد، امیر حسین روشن‌ضمیر، مهدی وحیدی، مجتبی فدایی، حسین زینالی، مهران لک

سعید حیدری، محمدزمان صداقت

الله الجمیل و یحب الجمال

فرش میراثی جاودان از فرهنگ و هنر چند هزار ساله ایرانی و مشهورترین دستاورد هنری ایرانیان برای جهان است. موزه فرش ایران به واسطهٔ دارا بودن گنجینه‌ای منحصر بفرد از انواع دست‌بافته‌های تاریخی، جایگاهی برای حفاظت و مرجعی معتبر برای شناخت این میراث ارزشمند به حساب می‌آید. «تصویری‌بافی» در انواع دست‌بافته‌های به‌جای مانده از اقصی نقاط جغرافیای فرهنگی ایران، سابقه‌ای به بلندای تاریخ دارد، اما بدون شک شکوفایی فرش‌های تصویری ایران در سده‌های سیزدهم و چهاردهم هجری قمری موقعیتی استثنایی و شگفت‌انگیز در مطالعات تاریخی هنر فرش ایرانی است. خرسندیم که به بهانهٔ فرار رسیدن ماه مبارک رمضان و در آستانهٔ نوروزو باستانی، توفیق برگزاری نمایشگاه «بافته‌های تصویری» را داشته‌ایم و برای نخستین‌بار شاهکارهایی دیدنی از دست‌بافته‌های تصویری ایران عصر قاجار، در معرض دید علاقمندان به فرهنگ و هنر ایران قرار گرفته است. نمایشگاه پیش‌رو فرصت مغتنمی است برای مطالعه و خوانش بخش مهمی از تاریخ هنر فرش‌بافی ایران و امید است که این رویداد مقدمه‌ای برای توسعهٔ فعالیت‌های پژوهشی و هنری موزه فرش ایران در آینده باشد.

بافته‌های تصویری

پژوهشی در قالی‌های تصویری دوره قاجار

ورود تصویر روی فرش و انواع زیراندازها، از کهن‌ترین نمونه‌های دوره هخامنشی تا دستبافته‌های شگفت‌انگیز دوران اسلامی را می‌توان در یک سیر تاریخی پیوسته و پویا مورد مطالعه قرار داد. این روند در دوره متأخر اسلامی و با آغاز دوره زندیه با تکیه بر فرهنگ غنی تصویری باقیمانده از سده‌های پیشین و تحت تاثیر خلاقیت هنرمندان مکتب شیراز در همه عرصه‌های هنری (از جمله دستبافته‌ها) توسعه فراوانی یافت و با آغاز سلطنت قاجارها به اوج شکوفایی خود رسید.

بافته‌های تصویری ایران در دوره ناصری را باید سرآغاز دوران شکوفایی تصویر و شکل‌گیری گفتمانی تازه در عرصه طراحی و بافت فرش‌های فاخر ایران عصر قاجار در نظر بگیریم که بازتابی از سلیقه و زیبایی‌شناسی هنرمندان این دوران به حساب می‌آید. در همین راستا، بافندگان و طراحان قالیچه‌های تصویری دوره قاجار، به‌دلیل شرکت فعالانه‌شان در شکل‌دادن و توسعه «جنبش تصویری‌بافی»، یکی از مهمترین و جذاب‌ترین جریان‌های تصویری در هنرهای فاخر سلطنتی و همزمان عامیانه و مردمی زمانه خود را رقم زدند.

طبقه‌بندی موضوعی و مضمونی قالی‌های تصویری ایران، به مثابه اسنادی مصور، ما را در بررسی و شناخت ویژگی‌ها و تحولات تصویری این دوره یاری خواهد داد. بر همین اساس در این نمایشگاه کوشیده‌ایم تا مجموعه‌ای ارزشمند و کمتر دیده شده از گنجینه «موزه فرش ایران» را بر اساس مضامین روایی موجود، با تاملی بر میزان تاثیرپذیری‌شان از رسانه‌هایی همچون نقاشی، عکاسی، قلمکار و چاپ سنگ، سبک‌شناسی و بررسی کنیم.

در میان قالی‌های این نمایشگاه می‌توان نوآوری‌های طراحان عصر قاجار را با تکیه بر مفاهیمی چون هویت فرهنگی و حفظ اصالت در مواجهه با مضامین و تصاویر وارداتی، را در ساختار بصری نمونه‌هایی ممتاز چون: تصاویر باستان‌گرایانه و اسطوره‌ای، روایت‌های داستانی عاشقانه و تغزلی، چهره‌نگاری‌های سلطنتی، مضامین مذهبی و چهره‌نگاری از علما و دروایش، تصاویر کارت‌پستالی و فرنگی‌مآبانه و ... مورد مطالعه قرار داد.

این نمایشگاه به پاسداشت تلاش‌های ارزشمند دکتر سیروس پرهام و استاد پرویز تناولی، به عنوان پیشگامان عرصه پژوهش و گردآوری فرش‌های تصویری ایران، به ایشان تقدیم می‌گردد.

کیانوش معتقدی

پژوهشگر و کیوریتور

قالی با نقشی از تخت جمشید (باستان گرایی)
فرمایش عبدالحسین میرزا اسالار لشکر فرمانفرما
محل بافت: کرمان (گره نامتقارن)
سال بافت: دوره قاجار
ابعاد: ۲۰۲*۱۳۵ سانتی متر
موزه فرش ایران (شماره اموال ۵۲)

Carpet with Persepolis Motives
Commissioned by Abdol Hussayn
Mirza Farman Farma
Place of weave: Kerman
Date: Qajar era
Dim: 202* 135 c.m
Iran Carpet Museum / Inv. No: 52

قالی با نقش جنگجوی اسطوره‌ای فرانسوی

فرمایش عبدالحسین میرزا سالار لشکر فرمانفرما ۱۳۱۳

محل بافت: کرمان (گره نامتقارن)

سال بافت: ۱۳۱۳ ه.ق

ابعاد: ۱۳۵*۱۹۶ سانتی‌متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۹۰)

Carpet with Portrait of Guerrier Franc
Commissioned by Abdol Hussayn

Mirza Farman Farma

Place of weave: Kerman

Date: 1313 A.H / 1895

Dim: 196*135 c.m

Iran Carpet Museum / Inv. No: 90

فرش مشاهیر

تصاویر بزرگان عالم که کارهای عظمی نموده‌اند ۱۳۳۷

محل بافت: کرمان (گره نامتقارن)

سال بافت: ۱۳۳۷ ه.ق

ابعاد: ۱۶۵*۲۷۳ سانتی‌متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۳۲۱)

Carpet with Portraits of Kings and
World Celebrities

Mirza Farman Farma

Place of weave: Kerman

Date: 1337 A.H / 1919

Dim: 273* 165 c.m

Iran Carpet Museum/ Inv. No: 321

قالی با نقش تخت جمشید (باستان گرایی)

بافنده: قره‌چهداگی طراح: فرصت الدوله شیرازی

محل بافت: کرمان (گره نامتقارن)

سال بافت: دوره قاجار

ابعاد: ۶۷۷*۴۴۸ سانتی‌متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۱۱۲)

Carpet with Persepolis Motives

Woven by: Qareh Chedaghi

Designed by: Forsta al-Doleh Shirazi

Place of weave: Kerman

Date: Qajar era

Dim: 677*448 c.m

Iran Carpet Museum / Inv. No: 112

شاه روزی شکار کرد پسند / در بیابان پست و کوه بلند
 از سواران راه بسته بدشت / رمه کورسوی شاه گذشت
 داشت با خود کنیزکی چون ماه / چست و چابک بهمرکابی شاه
 شاه یکتاعت ایستاده صور / تا یکی گور شد نزد آن ز دور
 گوری آمد بگو که چون نازم / از سرش تا سمش چه اندازم
 گفت باید که رخ برافروزی / سر این گور تا سمش دوزی
 تیر شد برق شد جهان افروخت / گوش و سم را بیکدیگر بردوخت
 زفتن شاه برسم گور / هست عادت نه از زیاده زور

قالی با نقش شکارگاه بهرام گور

محل بافت: کاشان (گروه نامتقارن)

سال بافت: دوره قاجار

ابعاد: ۱۳۰ * ۱۹۶ سانتی متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۱۹۴)

Carpet with Hunting scenc of

Bahram Gur

Place of weave: Kashan

Date: Qajar era

Dim: 196*130 c.m

Iran Carpet Museum /Inv. No: 194

قالی با نقش شکارگاه بهرام گور

محل بافت: کاشان (گره نامتقارن)

سال بافت: دوره قاجار

ابعاد: ۱۲۷*۲۰۴ سانتی متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۲۰۸)

Carpet with Hunting scene of

Bahram Gur

Place of weave: Kashan

Date: Qajar era

Dim: 204*127 c.m

Iran Carpet Museum/ Inv. No: 208

قالی با نقش داستان‌هایی از شاهنامه

بافته: کارخانه علی سفارش: حاج غلامحسین بزاز

محل بافت: کاشان (گره نامتقارن)

سال بافت: دوره قاجار

ابعاد: ۲۶۰*۳۵۰ سانتی‌متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۴۴)

Carpet with Shahnameh Stories

Woven by: Atelier Ali

Place of weave: Kashan

Date: Qajar era

Dim: 350*260 c.m

Iran Carpet Museum /Inv. No: 44

قالی با نقش بنه جقه و تصویر زن فرنگی

بافنده: کارخانه میرزا حبیب

محل بافت: درخش بیرجند (گره نامتقارن)

سال بافت: ۱۳۱۲ ه.ق

ابعاد: ۱۴۰*۱۸۴ سانتی متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۲۳)

Carpet with Portrait of European woman with paisley pattern

Place of weave: Dorokhsh

Date: 1312A.H / 1894

Dim: 184*140 c.m

Iran Carpet Museum/ Inv. No: 23

قالی با نقش دربار نادرشاه

محل بافت: کرمان (گره نامتقارن)

سال بافت: دوره قاجار

ابعاد: ۲۰۲*۱۳۵ سانتی متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۵۳)

.....
Carpet with Portrait of Nader Shah

Seated on the Throne

Place of weave: Kerman

Date: Qajar era

Dim: 202*135 c.m

Iran Carpet Museum / Inv. No: 53

قالی با نقش داستان هفت خوان رستم

بافته: کارخانه کهنمویی سفارش: زواران

محل بافت: تبریز (گروه متقارن)

سال بافت: ۴-۱۲۲۰ ه.ق

ابعاد: ۳۵۶*۴۲۵ سانتی متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۱۹۰)

Carpet with Rostam Stories from
Shahnameh

Place of weave: Dorokhsh

Date: 1220-4 A.H / 1805-9

Dim: 425*356 c.m

Iran Carpet Museum/Inv. No: 190

قالی با نقش درویش نورعلیشاه

محل بافت: کاشان (گره نامتقارن)

سال بافت: دوره قاجار

ابعاد: ۲۰۰*۱۳۳ سانتی متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۵۷۲)

Carpet with Portrait of Nur Ali Shah

Place of weave: Kashan

Date: Qajar era

Dim: 200*133 c.m

Iran Carpet Museum /Inv. No: 572

قالی با نقش حضرت عیسی و مریم

محل بافت: کاشان (گره نامتقارن)

سال بافت: دوره قاجار

ابعاد: ۱۳۶ * ۱۹۶ سانتی متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۱۴۰۹)

Carpet with Portraits of Mary

Jesus Christ

Place of weave: Kashan

Date: Qajar era

Dim: 196*136 c.m

Iran Carpet Museum /Inv. No: 1409

قالی با نقش خاندان سلطنتی تزار روس

محل بافت: کاشان (گره نامتقارن)

سال بافت: دوره قاجار

ابعاد: ۱۳۰*۱۹۸ سانتی متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۱۷۵۸)

Carpet with Portraits of
Tsar Royal Family

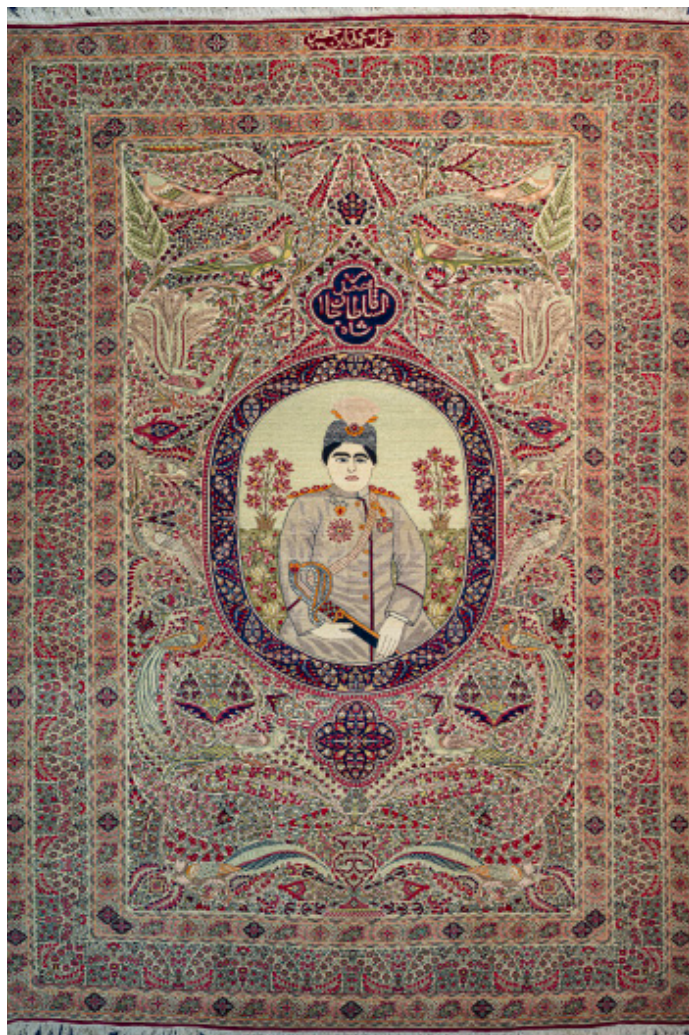
Place of weave: Kashan

Date: Qajar era

Dim: 198*130 c.m

Iran Carpet Museum /Inv. No: 1758

قالی با نقش چهره احمدشاه قاجار

بافنده: محمد بن جعفر

محل بافت: کرمان (گره نامتقارن)

سال بافت: دوره قاجار

ابعاد: ۲۲۲*۱۴۰ سانتی متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۱۷۵۵)

Carpet with Portraits of Sultan

Ahamd Shah Qajar

Woven by: Mohamad ibn Jafar

Place of weave: Kerman

Date: Qajar era

Dim: 222*140 c.m

Iran Carpet Museum /Inv. No: 1755

قالی با نقش چهره شاه عباس صفوی

بافنده: احتمالاً علی کرمانی

محل بافت: کرمان (گره نامتقارن)

سال بافت: دوره قاجار

ابعاد: ۱۵۴*۲۳۰ سانتی متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۱۷۵۰)

Carpet with Portraits of
Shah Abbas Safavi

Woven by: Probably Ali Kermani

Place of weave: Kerman

Date: Qajar era

Dim: 230*154 c.m

Iran Carpet Museum /Inv. No: 1750

قالی قشقایی گلدانی بانقش لیلی

و مجنون و خسرو و شیرین

محل بافت: افشار فارس (گره متقارن)

سال بافت: دوره قاجار

ابعاد: ۳۸۰*۲۰۰ سانتی متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۱۷۴)

Qashqaei Carpet with Portraits of
Layly and Majnoun

Place of weave: Afshar Fars

Date: Qajar era

Dim: 380*200 c.m

Iran Carpet Museum /Inv. No: 174

قالی با نقش فرشتگان و صوراسرافیل

بافنده: محمد بن جعفر

محل بافت: کرمان (گره نامتقارن)

سال بافت: دوره قاجار

ابعاد: ۴۹۸ * ۳۵۰ سانتی متر

موزه فرش ایران (شماره اموال ۱۱۱)

.....
Carpet with Figures of
Angels and Dionous playing music

Woven by: Mohamd ibn Jafar

Place of weave: Kerman

Date: Qajar era

Dim: 498*350 c.m

Iran Carpet Museum /Inv. No: 111

Pictorial Weaves

A Research on Pictorial Carpets from the Qajar Period

The appearance of image on carpets and rugs of all kinds, from the earliest examples of the Achaemenid period to the amazing hand-woven pieces of the Islamic era, can be studied in a continuous and dynamic historical process. In the late Islamic period and with the beginning of the Zandiyeh dynasty, based on the rich pictorial culture left over from the previous centuries and under the influence of the creativity of the artists of the Shiraz school, such a trend developed greatly in all artistic fields (including hand-woven fabrics) and reached its peak of prosperity with the beginning of the Qajar dynasty.

We should consider Iran's pictorial woven fabrics of the Naseri period as the beginning of the era of pictorial flourishing and the formation of a new discourse in the field of design and weaving of the luxurious Iranian carpets of the Qajar era, which are considered to reflect the taste and aesthetics of the artists of that era. In this regard, the weavers and designers of Qajar pictorial carpets, through their active participation in the formation and development of an "illustration movement", created one of the most important and attractive visual currents in noble royal arts and at the same time in folk and popular arts of their time.

The subject and thematic classification of Iranian pictorial carpets, as pictorial documents, will help us study and understand the characteristics and visual developments of this period. Accordingly, in this exhibition, we have attempted to analyze and categorize a valuable and little-seen collection of the treasure of the Carpet Museum of Iran on the basis of existing narrative themes, with a reflection on the extent of their impact achieved from media such as painting, photography, calligraphy and lithography.

Among the carpets in this exhibition, we can find and study the innovations of Qajar carpet designers, based on concepts such as cultural identity and maintaining authenticity in the face of imported themes and images, in the visual structure of outstanding examples such as: archaic and mythological images, romantic and lyrical narratives, royal portraits, religious themes, portraits of scholars and dervishes, postcard pictures, Europeanized images, etc.

This exhibition is dedicated to Dr. Sirous Parham and Mr. Parviz Tanavoli, who are the pioneers of research and collecting Persian pictorial carpets.

Kianoosh Motaghedi
Curator and Researcher

Pictorial Carpets from Qajar Era

Curator: Kianoosh Motaghed

بافته‌های تصویری

پژوهشی در قالی‌های تصویری دوره قاجار

از گنجینه موزه فرش ایران

کیورتور: کیانوش معتقدی

افتتاحیه: شنبه ۲۶ اسفندماه ۱۴۰۲. ساعت ۱۶-۱۸

آدرس: موزه فرش ایران - خیابان کارگر شمالی. تقاطع خیابان فاطمی

